

Leksykon pojęć stosowanych w Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej

ADD – zaburzenie koncentracji uwagi, bez nadpobudliwości ruchowej i impulsywności, które występują przy ADHD.

ADHD – zespół zaburzeń koncentracji uwagi, impulsywności i nadruchliwości; zaburzenie psychiczne okresu dzieciństwa, prowadzące do istotnego upośledzenia funkcjonowania oraz zwiększające ryzyko wystąpienia innych zaburzeń psychicznych, takich jak zaburzenia zachowania i nadużywanie substancji psychoaktywnych; dla postawienia prawidłowego rozpoznania wymagane jest, aby objawy występowały przed 7 rokiem życia w co najmniej dwóch środowiskach (np. szkoła-dom).

AFAZJA – częściowe lub całkowite zaburzenie mechanizmów programujących czynności mowy u człowieka, który uprzednio je opanował, spowodowane organicznym uszkodzeniem odpowiednich struktur mózgowych; może dotyczyć rozumienia lub mówienia albo rozumienia i mówienia.

ALALIA – zaburzenie rozwoju mowy, powstałe w wyniku uszkodzenia struktur korowych mózgu przed opanowaniem mowy u dziecka, które ma prawidłowy rozwój psychomotoryczny, dobrą ruchomość narządów mowy i nie ma uszkodzenia słuchu.

ANALIZA GŁOSKOWA I SYLABOWA – umiejętność rozkładania słów na głoski i na sylaby.

ANALIZA I SYNTEZA – ogół czynności dokonywania rozkładu całości na poszczególne elementy składowe oraz scalania tych elementów w całość.

ANALIZATOR – neurofizjologiczna struktura, której zadaniem jest odbiór, analiza oraz przekształcanie na wrażenia zmysłowe różnorodnych bodźców działających na organizm, pochodzących ze środowiska zewnętrznego lub wewnętrznego.

ANALIZATOR KINESTETYCZNO-RUCHOWY – odbiera z powierzchni skóry, mięśni i ścięgien bodźce nerwowe, które informują o położeniu ciała, ruchach kończyn, dotyku, ucisku i innych doznaniach płynących z ciała.

ANALIZATOR SŁUCHOWY – służy do odbioru, organizacji i zapamiętywania bodźców słuchowych, w tym dźwięków mowy.

ANALIZATOR WZROKOWY – odpowiada za percepcję, czyli odbiór, analizę i interpretację informacji wizualnych.

AUTYZM – całościowe zaburzenie rozwojowe, mające swój początek przed 3 r.ż; charakteryzują go współwystępujące trzy grupy cech: upośledzenie funkcjonowania społecznego, zaburzenia komunikacji oraz ograniczony i powtarzający się wzorzec aktywności.

BADANIA PRZESIEWOWE – badania przeprowadzane wśród osób, które nie mają jawnych objawów trudności rozwojowych, w celu ich wykrycia i wczesnej stymulacji.

BŁĘDY FLEKSYJNE – błędy językowe popełniane w odmianie wyrazów w mowie lub w pisowni.

BŁĘDY FONETYCZNE – nieuzasadnione odejście od normy w zakresie wymowy lub

akcentowania wyrazów czy artykulacji głosek.

BŁĘDY INTERPUNKCYJNE – błędy w pisowni polegające na nieodpowiednim użyciu lub pominięciu znaków przestankowych.

BŁĘDY KLASYCZNE – najczęściej popełniane błędy ortograficzne, polegające na myleniu liter o zamiennym zastosowaniu, np.: u-ó, rz-ż, ch-h.

BŁĘDY ORTOGRAFICZNE – błędy polegające na pisaniu wyrazów lub wyrażeń w sposób niezgodny z obowiązującą normą ortograficzną, utrwaloną w zasadach pisowni.

BŁĘDY SPECYFICZNE – błędy charakterystyczne dla dysleksji rozwojowej, symptomatyczne dla różnych przyczyn ich powstania, zależnie od tego, jaka funkcja rozwija się nieprawidłowo; występują przy zaburzeniach funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych, deficytach rozwoju funkcji ruchowych, zakłóceniach lateralizacji, zaburzeniach orientacji.

BRAK DOJRZAŁOŚCI SZKOLNEJ – nieosiągnięcie przez dziecko, mające rozpocząć naukę w szkole, takiego poziomu rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego, jaki jest niezbędny do sprostania wymaganiom stawianym przez szkołę.

CAŁOŚCIOWE ZABURZENIA ROZWOJOWE – grupa zaburzeń, która charakteryzuje się jakościowymi nieprawidłowościami interakcji społecznych i wzorców porozumiewania się oraz ograniczonym, stereotypowym, powtarzającym się repertuarem zainteresowań i aktywności; należy do nich m.in. autyzm i zespół Aspergera.

DEFICYTY ROZWOJOWE, dysfunkcje – obniżona sprawność niektórych funkcji psychomotorycznych w stosunku do wieku dziecka; deficyty parcjalne obejmują większy obszar czynności, na przykład motoryki lub mowy; deficyty fragmentaryczne obejmują mniejszy obszar czynności, na przykład tylko motoryki rąk lub tylko mowy czynnej.

DEFICYTY SPRZĘŻONE – deficyty, dysfunkcje występujące równocześnie w różnych obszarach rozwojowych, często jedno są konsekwencją innych.

DIAGNOZA LOGOPEDYCZNA – badanie logopedyczne, którego celem jest potwierdzenie bądź wykluczenie istnienia zjawisk logopedycznych oraz przewidywanie ich tendencji rozwojowych na podstawie objawów, przyczyn i mechanizmów powstawania.

DIAGNOZA PEDAGOGICZNA – badanie pedagogiczne, które ma na celu sprawdzanie i ocenę stanu osiągnięć ucznia, wyjaśnienie przyczyn tego stanu oraz przewidywanie rozwoju osiągnięć.

DIAGNOZA PSYCHOLOGICZNA – badanie psychologiczne, będące opisem i interpretacją mechanizmów funkcjonowania określonej osoby; dokonuje się jej za pomocą dobranych indywidualnie do przypadku narzędzi psychologicznych; przedmiotem diagnozy może być całość funkcjonowania psychicznego (np. osobowość, inteligencja) lub jakiś jego element (np. gotowość szkolna).

DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNA, gotowość szkolna – poziom rozwoju umysłowego, emocjonalno-społecznego i fizycznego, którego osiągnięcie pozwala dziecku na skuteczne podjęcie nauki w szkole i przyswajanie wiedzy, gotowość do podjęcia nowych zadań, zdolność przystosowania się do nieznanego środowiska oraz ogólnie zmienionej sytuacji życiowej.

DOSTOSOWANIE EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH (sprawdzianu, egzaminu

gimnazjalnego, zawodowego, maturalnego) – dostosowanie warunków i form przeprowadzania egzaminów odpowiednio do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; przyznawane uczniowi przez dyrektora szkoły na wniosek rodziców, opiekunów lub pełnoletniego ucznia posiadającego odpowiednie orzeczenie, opinię, zaświadczenie lekarskie lub opinię Rady Pedagogicznej, w ramach dopuszczalnych sposobów zawartych w Komunikatach dyrektora CKE.

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ – zindywidualizowanie metod, form i środków nauczania, systemu wymagań i oceniania lub opracowanie indywidualnego programu, dostosowanego do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia, czyli jego mocnych stron i deficytów; dotyczy uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

DYSGRAFIA – trudności w opanowaniu poprawnej formy graficznej pisma wynikające z zaburzeń funkcji percepcyjno-motorycznych: motoryki rąk, funkcji wzrokowych i koordynacji wzrokowo-ruchowej.

DYSKALKULIA – specyficzne trudności w uczeniu się matematyki; brak adekwatnego do wieku poziomu biegłości w procesach matematycznych pomimo inteligencji w normie, sprzyjających warunków edukacyjnych, braku zaburzeń emocjonalnych i odpowiedniego poziomu motywacji do nauki.

DYSLALIA – wada wymowy; nieprawidłowa realizacja przyjętej normy fonetycznej, może dotyczyć jednej głoski (dyslalia jednoraka) lub wielu głosek (dyslalia wieloraka).

DYSLEKSJA – specyficzne trudności w nauce czytania, którym często towarzyszą trudności w pisaniu.

DYSLEKSJA ROZWOJOWA – zespół specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu; w ramach tego syndromu wyróżnia się trzy węższe terminy: dysleksja, dysortografia, dysgrafia; określenie „rozwojowa” oznacza, że trudności ujawniają się od początku nauki szkolnej; specyficzne trudności w opanowaniu czytania i pisania są konsekwencją zaburzeń funkcji percepcyjno-motorycznych i ich integracji (funkcje językowe, spostrzeganie, motoryka, uwaga i pamięć); nie rozpoznaje się u dzieci z: inteligencją niższą niż przeciętna, niepełnosprawnością intelektualną, niedosłuchem, niedowidzeniem, chorobami neurologicznymi (epilepsja, mózgowe porażenie dziecięce, po urazach głowy lub zapaleniu opon mózgowych), zaniedbanych środowiskowo.

DYSORTOGRAFIA – specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, przejawiające się popełnianiem różnego typu błędów, nie tylko typowo ortograficznych, lecz także specyficznych, takich jak: mylenie liter, opuszczanie lub dodawanie liter i sylab, pisanie liter i cyfr zwierniadłanie.

DYSTRAKTORY – czynniki rozpraszające uwagę, przeszkadzające w skupieniu; dzielą się na zewnętrzne (np. odgłosy z ulicy) i wewnętrzne (myśli, emocje).

ECHOLALIA – zaburzenie językowe; automatyczne powtarzanie usłyszanych słów, zwrotów, zdań; może być natychmiastowa lub odroczone.

FONEM – podstawowe pojęcie fonologii; najmniejsza jednostka funkcjonalna systemu językowego, pozbawiona własnego znaczenia (abstrakcyjna), stanowi zespół dystynktywnych cech głoski.

FUNKCJE POZNAWCZE – procesy, dzięki którym odbieramy informacje z otoczenia, uzyskując wiedzę o świecie; należą do nich: wrażenia, spostrzeżenia, myślenie, uwaga oraz pamięć.

GLEBOKA DYSLEKSJA ROZWOJOWA – bardzo nasilone trudności w uczeniu się czytania, którym towarzyszą poważne zaburzenia w opanowaniu poprawnej pisowni.

ILORAZ INTELIGENCJI – ilościowy wskaźnik pozwalający na globalną ocenę poziomu rozwoju umysłowego badanego; na jego podstawie można ustalić, jaki jest poziom inteligencji badanej osoby: inteligencja wysoka, powyżej przeciętnej, przeciętna, poniżej przeciętnej, upośledzenie umysłowe.

INDYWIDUALNY PROGRAM NAUCZANIA – nauka w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy, według programu dostosowanego do uzdolnień, zainteresowań i możliwości edukacyjnych ucznia.

INDYWIDUALNY TOK NAUCZANIA – nauka według systemu innego niż udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy.

INTEGRACJA PERCEPCYJNO-MOTORYCZNA – współdziałanie funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych i ruchowych; dzięki prawidłowemu rozwojowi tych funkcji i ich integracji sprawnie realizowana jest m.in. czynność czytania i pisanie.

INTELIGENCJA SŁOWNA – reprezentuje poziom zdolności werbalnych, zależy od doświadczenia badanego, jest wskaźnikiem szeroko pojętych sprawności językowych.

INTELIGENCJA WYKONAWCZA – wskazuje na poziom zdolności niewerbalnych, bezsłownych; zależy od zdolności rozwiązywania nowych problemów, wymaga umiejętności zastosowania posiadanych przez badanego doświadczeń w nowych sytuacjach.

JĄKANIE – zaburzenie komunikacji słownej; niezamierzone przerywanie, powtarzanie, przeciąganie i zniekształcanie głosek, sylab i słów z powodu nieprawidłowego napięcia i koordynacji ruchowej mięśni oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych; często towarzyszą mu współruchy, reakcje wegetatywne oraz zaburzenia interakcji społecznych; wymaga terapii interdyscyplinarnej.

KOMPETENCJE JĘZYKOWE, komunikacyjne – wiedza i umiejętność posługiwania się znakami werbalnymi i pozawerbalnymi w celu skutecznego przekazywania myśli lub emocji; jest to również umiejętność właściwego odbioru i zrozumienia komunikatu werbalnego przekazywanego przez innych; szerokie pojęcie zawiera w sobie umiejętność porozumiewania się, czytania ze zrozumieniem, a także umiejętność skutecznego komponowania myśli w formie pisemnej.

KONCENTRACJA UWAGI – wyodrębnianie istotnych elementów z pola percepcyjnego (np. wzrokowego, słuchowego czy dotykowego), czyli skupienie uwagi na jakiejś rzeczy lub czynności; cała uwaga (z udziałem wszystkich doznań zmysłowych, myśli i wyobrażeń) skupia się wtedy w naturalny sposób na jednym bodźcu, inne bodźce są wytłumiane lub pozostają daleko w tle; osiąga się przez to bardziej świadomy i celowy charakter działania, wysoką intensywność odczuć oraz zwiększoną wydajność; koncentracja uwagi może nastąpić pod wpływem świadomego działania człowieka lub samoistnie, bez wyraźnej uświadomionej woli.

KOORDYNACJA WZROKOWO-RUCHOWA – współdziałanie, zharmonizowanie funkcji wzrokowych, ruchowych i manipulacyjnych.

KSZTAŁCENIE SPECJALNE – planowy, systematyczny, zamierzony proces oddziaływań

dydaktycznych, wychowawczych i rewalidacyjnych lub resocjalizacyjnych; wg przepisów oświatowych organizuje się dla uczniów niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez publiczną PPP; może być prowadzone w formie nauki w szkołach: ogólnodostępnych, integracyjnych lub z oddziałami integracyjnymi, specjalnych lub z oddziałami specjalnymi oraz w ośrodkach specjalistycznych.

LATERALIZACJA, stronność – dominacja czynnościowa narządów ruchu (ręki, nogi) i zmysłu (oka, ucha) po tej samej stronie ciała; określa się ją jako preferencję do używania ręki, nogi, oka i ucha po danej stronie ciała; każde dziecko rodzi się z określoną predyspozycją do stronności.

LATERALIZACJA JEDNORODNA, prawostronna, lewostronna – dominacja narządów ruchu i zmysłu po jednej stronie ciała; lateralizacja jest prawostronna, gdy dominuje prawa ręka, prawa noga i prawe oko, a lewostronna, gdy dominuje lewa ręka, lewa noga i lewe oko.

LATERALIZACJA NIEPRAWIDŁOWA, zaburzona – występuje, gdy nie ma funkcjonalnej dominacji jednej strony ciała; objawia się w lateralizacji nieustalonej (słabej) lub skrzyżowanej (niejednorodnej); osoby z zaburzoną lateralizacją są zazwyczaj mniej sprawne ruchowo niż rówieśnicy z wyraźną lateralizacją i mogą mieć problemy w rozwoju orientacji w schemacie ciała, orientacji przestrzennej oraz w nauce czytania i pisanie.

LATERALIZACJA NIEUSTALONA, słaba – występuje w przypadku braku dominacji poszczególnych narządów ruchu i zmysłu.

LATERALIZACJA SKRZYŻOWANA, niejednorodna – wyraźna przewaga czynnościowa narządów ruchu i zmysłu nie po tej samej, a po obu stronach ciała, czyli np. praworęczność, prawonożność i lewoocność.

MATERIAŁ ATEMATYCZNY – materiał neutralny treściowo, nieposiadający określonego znaczenia, np. rysunki geometryczne; cechą różnicującą, jest najczęściej kształt, kolor, liczba elementów określonego rodzaju lub ich ułożenie; zadania z wykorzystaniem materiału atematycznego są najbardziej niezależne od doświadczeń dziecka uwarunkowanych czynnikami środowiskowymi.

MATERIAŁ SYMBOLICZNY – materiał odwołujący się do znaków językowych i innych znaków specjalnych: słów, symboli, liczb.

MATERIAŁ TEMATYCZNY – materiał niosący określone treści, o charakterze rysunków konkretnych obiektów: przedmiotów, ludzi, zwierząt.

MOTORYKA – całokształt różnych form ruchów całego ciała człowieka; wyróżniamy motorykę dużą, małą i artykulacyjną; rozwój motoryki jest bardzo istotny dla prawidłowego funkcjonowania dziecka, jest doskonałą podstawą do nauki pisanie i czytania, koncentracji, orientacji przestrzennej, koordynacji wzrokowo-ruchowej, jeśli przebiega bez zakłóceń.

MOTORYKA DUŻA – sprawność fizyczna całego ciała, wyrażająca się poprzez bieganie, skakanie, pokonywanie przeszkód, rzucanie, celowanie itp.

MOTORYKA MAŁA – sprawność dłoni i palców umożliwiającą wykonywanie precyzyjnych czynności: chwytanie przedmiotów, zawiązywanie butów, zapinanie guzików, rysowanie, lepienie z plasteliny, pisanie itp.

MOWA BEZDŹWIĘCZNA, ubezdźwięcznienie – wada wymowy; nieumiejętność realizowania głosek dźwięcznych; wymawianie głosek dźwięcznych (np. b, g, w, d, z) bez drgań wiązań głosowych, czyli bezdźwięcznie (np. p, k, f, t, s).

MUTYZM – zaburzenie komunikacyjne o podłożu psychogennym; niemożność wypowiadania się przy zachowaniu rozumienia mowy; ze względu na zakres wyróżnia się: mutyzm całkowity (przejawiający się niezmiennie, w każdej sytuacji i w odniesieniu do wszystkich osób) i wybiórczy (selektywny, częściowy, pojawiający się tylko w pewnych sytuacjach lub w odniesieniu do pewnych osób).

MYŚLENIE ANALITYCZNE, dedukcyjne – prawidłowa selekcja informacji i „wychwytywanie” tego, co istotne, dostrzeganie zależności pomiędzy poszczególnymi elementami, przechodzenie od ogółu do szczegółu.

MYŚLENIE LOGICZNE – proces poznawczy, dzięki któremu są odzwierciedlane ogólne cechy symboli i zjawisk oraz stosunki między nimi; najważniejszymi operacjami myślenia logicznego są: analiza i synteza, porównanie, wnioskowanie, uogólnianie, abstrahowanie.

MYŚLENIE PRZYCZYNOWO-SKUTKOWE – umiejętność wskazywania następstw określonych sytuacji, wyszukiwania przyczyn pewnych stanów rzeczy, porządkowania zdarzeń (np. w układaniu historyjek obrazkowych).

NAUCZANIE INDYWIDUALNE (także: indywidualne przygotowanie przedszkolne) – forma nauczania, którą obejmuje się uczniów, którym stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły; prowadzi się je w domu lub w szkole, zgodnie z zaleceniem lekarza; powyższe odnosi się odpowiednio do dziecka objętego indywidualnym przygotowaniem przedszkolnym w domu lub w przedszkolu; realizowane na podstawie odpowiedniego orzeczenia wydanego przez publiczną PPP.

NIEDOSTOSOWANIE SPOŁECZNE – nieprawidłowości w procesie społecznej adaptacji jednostki, wyrażające się wzmożonymi i długotrwałymi trudnościami w dostosowaniu się do norm, zasad i oczekiwań społecznych oraz w realizacji zadań życiowych danej jednostki; prowadzi do utrwalenia negatywnych wzorców zachowania, a w konsekwencji do konfliktu z prawem.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI SPRZĘŻONE – wg przepisów oświatowych: występowanie u ucznia niepełnosprawnego (patrz: „uczeń niepełnosprawny”) co najmniej dwóch niepełnosprawności, które wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy; potwierdzone orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

OBNIŻONA SPRAWNOŚĆ GRAFOMOTORYCZNA – obniżenie sprawności motoryki małej, przejawiające się w trudnościach w pisaniu; objawy: wolne tempo pisania, niechęć do prac pisemnych i rysowania, zaburzona forma graficzna pisma, mała estetyka prac graficznych i pisemnych.

OBNIŻONA SPRAWNOŚĆ MANUALNA – opóźnienie lub nieprawidłowy rozwój motoryki małej, objawiający się opóźnieniem rozwoju praktyki i niską sprawnością ruchową w formie małej precyzji drobnych ruchów.

OPINIA PORADNI PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ – dokument wydany przez PPP na podstawie przepisów oświatowych, zawierający dane ucznia, diagnozę oraz zalecane formy

dostosowania wymagań oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej; dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i w innych sprawach określonych w przepisach oświatowych; jedynie „opinia o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka” wymaga decyzji Zespołu Orzekającego PPP.

OPÓŹNIENIE ROZWOJU JĘZYKOWEGO – wolniejsze niż u rówieśników wykształcenie się umiejętności językowych, czyli rozumienia i nadawania mowy; może być spowodowane różnymi przyczynami.

ORGANIZACJA PERCEPCYJNA – proces integracji informacji sensorycznych (zmysłowych) z pola percepcyjnego w spójne obrazy; umiejętność złożenia w całość określonego obrazu z uwzględnieniem elementów zasadniczych i szczegółowych.

ORIENTACJA KIERUNKOWA – umiejętność określania lewej i prawej strony w schemacie własnego ciała oraz w przestrzeni; także zdolność określania stosunków między przedmiotami oraz orientowania się w schemacie ciała u osoby znajdującej się naprzeciwko.

ORIENTACJA PRZESTRZENNA – umiejętność rozpoznania otaczającej nas przestrzeni, określenie jej wielkości, kształtu oraz wielkości i kształtu wypełniających ją przedmiotów, ich rozmieszczenia i własnej pozycji w stosunku do każdego z nich.

ORZECZENIE PORADNI PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ – dokument wydany przez Zespół Orzekający PPP; może dotyczyć potrzeby: kształcenia specjalnego, indywidualnego nauczania, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (dla dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim); zobowiązuje do realizacji kształcenia i wychowania w sposób dostosowany do potrzeb i możliwości psychofizycznych ucznia.

PALATOLALIA – sprzężone zaburzenia mowy: dyslalia wieloraka i rynolalia; występujące m.in. w przypadkach rozszczepów podniebienia, wargi i wyrostka zębodołowego.

PAMIĘĆ BEZPOŚREDNIA, świeża, operacyjna – pamięć pozwalająca zapamiętać i natychmiast odtworzyć zapamiętany materiał.

PAMIĘĆ DŁUGOTRWAŁA – stanowi trwały magazyn śladów pamięciowych o teoretycznie nieograniczonej pojemności i czasie przechowywania.

PAMIĘĆ FONOLOGICZNA – zdolność zapamiętywania informacji językowej na czas potrzebny do jej przetworzenia.

PAMIĘĆ KRÓTKOTRWAŁA, nietrwała – pamięć utrzymująca się przez pewien czas po zadziałaniu bodźca; wykorzystywana do czasowego zapamiętywania danych zmysłowych lub informacji pobranej z pamięci długotrwałej, czy rezultatów procesów przetwarzania danych w mózgu.

PAMIĘĆ SŁUCHOWA – zdolność do utrwalania i przypominania informacji odbieranych drogą słuchową; zapamiętywanie spostrzeżeń słuchowych werbalnych i niewerbalnych; dzięki temu następuje przyswajanie wiedzy.

PAMIĘĆ WZROKOWA – zdolność do utrwalania i przypominania informacji odbieranych drogą wzrokową, zapamiętywanie spostrzeżeń wzrokowych; dzięki temu następuje przyswajanie wiedzy.

PERCEPCJA – złożony proces poznawczy, który prowadzi do odbierania przez człowieka zjawisk

lub procesów zachodzących wskutek działania określonych bodźców na narządy zmysłowe.

PERCEPCJA SŁUCHOWA – zdolność do odbioru dźwięków, ich rozpoznawania i różnicowania oraz interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń; odbiór słyszanych dźwięków możliwy jest dzięki sprawnie działającemu analizatorowi słuchowemu.

PERCEPCJA WZROKOWA – zdolność do odbioru, rozpoznawania i rozróżniania bodźców wzrokowych oraz ich interpretowania przez odniesienie do poprzednich doświadczeń; możliwa dzięki dobrej sprawności analizatora wzrokowego.

POZIOM GRAFICZNY PISMA – poziom czytelności i estetyki zapisu.

POZIOM WIADOMOŚCI SZKOLNYCH – stopień opanowania wiadomości i umiejętności szkolnych przewidzianych programem nauczania na poziomie danej klasy.

PSYCHOTERAPIA – oddziaływanie lecznicze środkami psychologicznymi i środowiskowymi; obejmuje zaplanowane i systematyczne oddziaływanie psychologiczne, którego celem jest poprawa funkcjonowania psychicznego i adaptacji społecznej.

RESOCJALIZACJA – oddziaływanie wychowawcze na osoby źle przystosowane do środowiska społecznego w celu umożliwienia im powrotu do normalnego życia; celem resocjalizacji jest ukształtowanie takich cech zachowania i osobowości, które będą im gwarantować optymalne funkcjonowanie w społeczeństwie.

REWALIDACJA – przywrócenie człowiekowi pełnej sprawności, proces wychowawczy z zaplanowanymi celami, uwzględniający wiedzę teoretyczną i działanie skierowane na osobę niepełnosprawną; polega na usprawnianiu zaburzonych funkcji rozwojowych i intelektualnych.

ROTACYZM, reranie – wada wymowy; nieprawidłowa realizacja głoski r, która jest deformowana, wymawiana jako l, j lub opuszczana; są różne rodzaje, w zależności od miejsca deformacji.

ROZWÓJ GLOBALNIE OPÓŹNIONY – model rozwoju, który przebiega z opóźnieniem; wiek rozwojowy jest niższy niż wiek życia dziecka.

ROZWÓJ GLOBALNIE PRZYSPIESZONY – model rozwoju, który przebiega z przyspieszeniem; wiek rozwojowy jest wyższy niż wiek życia dziecka.

ROZWÓJ NIEHARMONIJNY – występuje wówczas, gdy poszczególne sfery rozwijają się w różnym tempie, występują dysproporcje pomiędzy sferami.

ROZWÓJ PONIŻEJ PRZECIĘTNEJ – odnosi się do poziomu intelektu badanej osoby będącego na poziomie niższym niż przeciętny, w porównaniu do wieku.

ROZWÓJ POWYŻEJ PRZECIĘTNEJ – określa poziom intelektu badanego, będący na poziomie wyższym od oczekiwanego, w porównaniu do wieku.

ROZWÓJ PSYCHORUCHOWY – proces rozwoju dziecka jako ciąg zmian progresywnych, w których motoryka jest ściśle powiązana z psychiką (całokształtem czynności poznawczych i emocjonalno-motywacyjnych); postępuje od chwili urodzenia się dziecka i przechodzi przez kolejne stadia, w których dziecko osiąga coraz wyższy poziom sprawności poszczególnych funkcji.

ROZWÓJ W NORMIE – odnosi się do poziomu rozwoju poszczególnych zdolności w stosunku do oczekiwanych dla danego wieku; rozwój poszczególnych funkcji i umiejętności jest adekwatny do wieku dziecka; określany jest na podstawie wyników uzyskanych przez badanego w znormalizowanych testach psychologicznych.

RÓŻNICOWANIE FONEMÓW – rozpoznawanie elementarnych jednostek języka, jakimi są fonemy.

RYNOLALIA, nosowanie – zaburzenie artykulacji i barwy głosu, polegające na nieprawidłowym rezonansie nosowości; rodzaje: otwarta (głoski ustne wymawiane są z rezonansem nosowym), zamknięta (głoski nosowe wymawiane są jako ustne) lub mieszana (unosowanie głosek ustnych i brak nosowości przy głoskach nosowych).

RYZIKO DYSLEKSJI – występowanie u dzieci do okresu wczesnoszkolnego pewnych objawów, które sygnalizują możliwość wystąpienia w przyszłości specyficznych trudności w czytaniu i pisaniu.

SFERA WERBALNA, słowna – obszar funkcjonowania intelektualnego, które obejmuje funkcjonowanie słowno-pojęciowe, bada procesy pamięci oraz umiejętność posługiwania się wiedzą nabytą w ciągu życia; w jej skład wchodzi m.in.: zasób wiedzy i słownictwa, sprawność myślenia logicznego na materiale pojęciowym (porównywanie, wnioskowanie, abstrahowanie), rozumowanie arytmetyczne, pamięć słuchowa bezpośrednia, znajomość konwencjonalnych standardów zachowań, rozumienie i interpretowanie norm funkcjonowania społecznego.

SFERA WYKONAWCZA, bezsłowna – obszar funkcjonowania intelektualnego, które obejmuje funkcjonowanie przestrzenno-spostrzeżeniowe, bada głównie zdolność myślenia logicznego w oparciu o konkrety, o materiał spostrzegany wzrokowo; obejmuje funkcje praktyczne, w których skład wchodzi: spostrzegawczość i pamięć wzrokowa, zdolności rozumowania na materiale konkretnym (obrazkowym), analiza i synteza wzrokowa (odpowiedzialne np. za poprawne pisanie i czytanie).

SŁOWNIK BIERNY – zasób słów, których znaczenie dana osoba rozumie, ale niekoniecznie używa w codziennej komunikacji.

SŁOWNIK CZYNNY – zbiór słów, którymi dana osoba posługuje się w procesie porozumiewania się i tworzenia tekstów.

SŁUCH FONEMATYCZNY – zdolność wyodrębniania i identyfikowania dźwięków mowy; pozwala wyodrębnić z potoku mowy wyrazy, w wyrazach - sylaby, w sylabach - głoski, uchwycić kolejność głosek w wyrazie oraz odróżnić poszczególne głoski.

SOCJOTERAPIA – ogół metod wychowawczych zmierzających do zlikwidowania zaburzeń emocjonalnych i zaburzeń zachowania danej osoby poprzez odpowiednie wykorzystanie stosunków międzyludzkich istniejących między członkami naturalnej lub sztucznej grupy społecznej, do której należy.

SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE – potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży wynikają z ich niepełnosprawności lub są efektem innych przyczyn trudności w uczeniu się; odnoszą się do uczniów (patrz: „uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”), którzy nie mogą samodzielnie podołać wymaganiom obowiązującego programu edukacyjnego, którzy są w stanie kontynuować naukę, ale potrzebują pomocy pedagogicznej w postaci specjalnych form i metod pracy, dostosowanych do ich potrzeb, możliwości i ograniczeń lub specjalnego programu

nauczania i wychowania.

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI W UCZENIU SIĘ – syndrom zaburzeń uczenia się czytania (dysleksja) i opanowania poprawnej pisowni (dysortografia), którym często towarzyszy niski poziom graficzny pisma (dysgrafia); trudności te nie wynikają z obniżonych zdolności intelektualnych, wad rozwojowych, błędów dydaktycznych szkoły ani zaniedbań środowiskowych; mogą się one zmniejszać w wyniku intensywnych ćwiczeń zaburzonych funkcji; uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się otrzymują opinię w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych.

SPRAWNOŚĆ MANUALNA – sprawność rąk w zakresie szybkości i precyzji ruchów; poziom rozwoju praktyki, czyli opanowania drobnych ruchów precyzyjnych rąk, specyficznych dla człowieka, wpływa m.in. na opanowanie samoobsługi, poziom graficzny pisma, itd.

SYNTEZA GŁOSKOWA I SYLABOWA – umiejętność scalania głosek i sylab w słowa.

TEMPO UCZENIA SIĘ WZROKOWO-RUCHOWEGO – szybkość uczenia się pisania symboli graficznych opartego na koordynacji oka i ręki;

TERAPIA LOGOPEDYCZNA – specyficzne, zamierzone oddziaływania ukierunkowane na usunięcie zakłóceń procesu porozumiewania się, od prostych wad wymowy do niemożności mówienia.

TERAPIA PEDAGOGICZNA – oddziaływanie za pomocą środków pedagogicznych (wychowawczych i dydaktycznych) na przyczyny i przejawy trudności dzieci w uczeniu się, mające na celu eliminowanie niepowodzeń szkolnych oraz ich ujemnych konsekwencji.

TEST INTELIGENCJI NIEWERBALNEJ – służy do pomiaru poziomu inteligencji praktycznej, bezsłownej czyli niezależnej od doświadczenia, pochodzenia czy wykształcenia osoby badanej; sprawdza m.in. myślenie dedukcyjne i logiczne

UCZEŃ NIEPEŁNOSPRAWNY – wg przepisów oświatowych, uczeń: niesłyszący, słabo słyszący, niewidomy, słabo widzący, z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją), z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera) lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi, który posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez publiczną PPP.

UCZEŃ ZDOLNY – uczeń, który w sytuacjach szkolnych wykazuje lepsze przystosowanie do warunków szkolnych, ma stosunkowo dużą zdolność rozwiązywania problemów, osiąga bardzo dobre wyniki w nauce, wykazuje się wszechstronnymi lub specjalnymi uzdolnieniami, ma żywą wyobraźnię i bogate zainteresowania, posiada specyficzny sposób uczenia się, powiązany z umiejętnością korzystania z różnych, ponadobowiązkowych źródeł wiedzy.

UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI – uczniowie: szczególnie uzdolnieni, niepełnosprawni, zagrożeni niedostosowaniem społecznym lub niedostosowani społecznie, przewlekłe chorzy, z trudnościami adaptacyjnymi w szkole (związanymi np. z wcześniejszym kształceniem za granicą lub wychowywaniem się w innej kulturze), z grupy ryzyka dysleksji lub z dysleksją rozwojową, z zaburzeniami komunikacji językowej, znajdujący się w sytuacji kryzysowej lub traumatycznej, z niepowodzeniami edukacyjnymi, z trudnościami środowiskowymi lub z innymi trudnościami wpływającymi na ich funkcjonowanie w szkole; organizuje się dla nich na terenie szkoły pomoc psychologiczno-pedagogiczną.

UPOŚLEDZENIE UMYSŁOWE – stan charakteryzujący się istotnie niższym od przeciętnego ogólnym poziomem funkcjonowania intelektualnego i zaburzeniami w zakresie przystosowania się; wyróżnia się upośledzenie umysłowe w stopniu: lekkim, umiarkowanym, znacznym, głębokim.

UWAGA – określenie wielu procesów poznawczych człowieka odpowiedzialnych m.in. za zdolność koncentracji na określonych bodźcach oraz umiejętności odrywania się od jednego bodźca i skupiania na innym.

WCZESNE WSPOMAGANIE ROZWOJU – forma specjalistycznych zajęć terapeutycznych dla dziecka i wspierających jego rodzinę; ma na celu pobudzanie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do czasu podjęcia nauki w szkole; może być organizowane na podstawie opinii wydanej przez Zespół Orzekający PPP.

ZABURZENIA ZACHOWANIA – występowanie zachowań, które nie są akceptowane społecznie; odchylenia od normy rozumianej jako zasady moralne, obyczaje i zwyczaje przyjęte w danym środowisku

ZABURZENIE ORIENTACJI PRZESTRZENNEJ – przejawia się brakiem umiejętności określania stron własnego ciała oraz rozróżniania kierunków w przestrzeni.

ZABURZENIE PERCEPCJI SŁUCHOWEJ – zakłócenie spostrzegania, rozpoznawania, różnicowania, analizy i syntezy dźwięków; powoduje m.in. zaburzenie mowy lub problemy w czytaniu i pisaniu ze słuchu.

ZABURZENIE PERCEPCJI WZROKOWEJ – zakłócenie rozpoznawania, rozróżniania i interpretowania bodźców wzrokowych oraz ich analizy i syntezy; powoduje np. trudności w prawidłowym spostrzeganiu i zapamiętywaniu obrazu, w orientacji przestrzennej, w wykonywaniu czynności pod kontrolą wzroku.

ZABURZENIE PSYCHICZNE – zaburzenie czynności psychicznych o charakterze psychotycznym (w którym występują objawy psychotyczne typu omamy, halucynacje) lub niepsychotycznym (typu nerwica, zaburzenie nastroju, emocji); utrudnia funkcjonowanie społeczne i/lub psychiczne człowieka.

ZABURZENIE SŁUCHU FONEMATYCZNEGO – brak zdolności rozróżniania dźwięków mowy; dziecko z zaburzonym słuchem fonematycznym dobrze słyszy słowa, lecz nie potrafi różnicować pojedynczych dźwięków lub złożyć ich w całość; nie potrafi z potoku słyszanej mowy wyodrębnić wyrazów, w wyrazach - sylab, a w sylabach - głosek.

ZAGROŻENIE NIEDOSTOSOWANIEM SPOŁECZNYM – występuje u osób, u których zaburzenia w zachowaniu występują sporadycznie oraz u tych, które wychowują się w warunkach niekorzystnych dla ich rozwoju psychospołecznego.

ZAJĘCIA DYDAKTYCZNO-WYRÓWNAWCZE – organizuje się dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego.

ZAJĘCIA KOREKCYJNO-KOMPENSACYJNE – organizuje się dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się; mają na celu korekcję, czyli usprawnianie zaburzonych funkcji poznawczych i ruchowych oraz ich współdziałania, a także kompensację, czyli usprawnianie funkcji prawidłowo rozwijających się celem wspomagania tych

słabiej funkcjonujących lub częściowego ich zastępowania.

ZAJĘCIA REWALIDACYJNE – organizuje się dla uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego; mają na celu rozwijanie, usprawnianie, wzmacnianie najsilniejszych i najmniej uszkodzonych funkcji psychicznych i fizycznych, optymalne usprawnianie i korygowanie funkcji zaburzonych i uszkodzonych, kompensowanie braków, czyli wyrównywanie ich przez zastępowanie oraz stymulowanie rozwoju.

ZAKRES SŁOWNICTWA – ilość słów, zwrotów, jakimi dziecko posługuje się w mowie.

ZESPÓŁ ASPERGERA – zaburzenie rozwojowe, mieszczące się w spektrum autyzmu; cechy charakterystyczne to: trudności w nawiązywaniu interakcji społecznych, w rozumieniu emocji i akceptacji zmian, zaburzenia funkcjonowania językowego (np. w werbalizowaniu emocji, rozumieniu przenośni) oraz specyficzne, głębokie zainteresowania, często nieadekwatne do wieku i graniczące z przymusem; nie wiąże się z opóźnieniami w rozwoju umysłowym, ale cechuje się bardzo nieharmonijnym rozwojem poszczególnych funkcji intelektualnych.

ZESPÓŁ ORZEKAJĄCY PPP – zespół specjalistów (psycholog, pedagog, logopeda, lekarz i in.), którzy na podstawie diagnozy orzekają o odpowiedniej dla danego dziecka formie: kształcenia specjalnego, nauczania indywidualnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych lub wczesnego wspomagania rozwoju.

ZNAJOMOŚĆ REGUŁ ORTOGRAFICZNYCH – opanowanie zbioru zasad i norm regulujących sposób zapisu słów danego języka.

Źródło: <https://ppp7.powiat.lublin.pl/o-poradni/leksykon-pojec-stosowanych-w-poradni-psychologiczno-pedagogicznej.html#>